

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКА АКАДЕМІЯ МИСТЕЦТВ

На правах рукопису

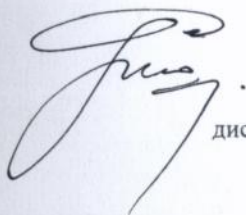
ШАФРАН

Роксолана Степанівна

УДК 7.001.

**ТЕОРЕТИЧНА СПАДЩИНА ВОЛОДИМИРА СІЧИНСЬКОГО
У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО
МИСТЕЦТВОЗНАВСТВА 1920—1960-Х РОКІВ**

17.00.05 — образотворче мистецтво

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата мистецтвознавства

Львів - 2001

Дисертацією є рукопис

Робота виконана у Львівській академії мистецтв

42/46

Науковий керівник: кандидат мистецтвознавства, доцент
КРАВЧЕНКО Ярослав Охрімович

Офіційні опоненти: доктор мистецтвознавства, провідний
науковий співробітник відділу
образотворчого мистецтва
ІМФЕ ім. М.Рильського НАН України
ТИМОФІЄНКО Володимир Іванович

кандидат мистецтвознавства,
директор Національного музею у Львові
ОТКОВИЧ Василь Петрович

Провідна організація: Інститут народознавства НАН України,
відділ мистецтвознавства

Захист відбудеться "16" листопада 2001 р. о "15" годині
на засіданні Спеціалізованої Вченої ради Д 35.103.01 у Львівській
академії мистецтв (79011, м.Львів – 11, вул.Кубійовича, 38)

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Львівської
академії мистецтв (79011, м.Львів – 11, вул.Кубійовича, 38)

Автореферат розісланий "16" жовтня 2001р.

Вчений секретар
Спеціалізованої Вченої ради
кандидат мистецтвознавства

ГОЛОД І.В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Володимир Січинський (1894-1962) – це багатогранна і до сьогодні малодосліджена постать на тлі української культури ХХ сторіччя. Він водночас був визначним вченим-мистецтвознавцем, архітектором-практиком, митцем-графіком, педагогом і краєзнавцем, істориком, залишивши помітний слід у всіх цих галузях.

Теоретична спадщина Володимира Січинського вражає широтою охопленого матеріалу. Провідною ідеєю наукових пошуків вченого є вивчення особливостей розвитку українського мистецтва, з'ясування його місця та значення у загальносвітовому культурному процесі. Впродовж 39 років В.Січинський опублікував 41 монографічну працю, сотні статей, рецензій – перелік його друкованих праць, опублікованих як за життя, так і після його смерті (за 1918-1992 рр.), нараховує 547 позицій, з яких 471 – науково-мистецтвознавчі публікації. Чимало його наукових робіт залишилось у рукописах і зберігаються, здебільшого, у приватних архівах.

Володимир Січинському належать десятки комплексних досліджень з історії українського та світового мистецтва, методики мистецького виховання та навчання. Чимало ґрунтовних студій та розвідок залишив В.Січинський з образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва, граверства, дослідження процесу розвитку мистецьких стилів. Особливо наполегливо вчений вивчав історію української архітектури. Ряд монографічних праць, статей та альбомів науковця висвітлюють проблеми української культури. У багатьох працях В.Січинського знайшов відображення життєвий та творчий шлях відомих українських митців – скульпторів, граверів, живописців, мистецтвознавців.

Володимир Січинський переконливо доводив, що українське мистецтво у всіх його проявах упродовж століть зберігало свою самобутність і ніколи не було складовою частиною сусідніх культур. На основі незаперечних теоретичних доказів та прикладних досліджень збережених пам'яток вчений зумів простежити генезу, тяглість і, що особливо важливо, безперервність розвитку українського мистецтва у контексті світового мистецького процесу.

Проблемі вивчення і систематизування теоретичної спадщини Володимира Січинського і досі не було присвячено спеціального дослідження. Хоч окремі праці-монографії українських та іноземних вчених висвітлюють схожі проблеми (Кейван І. Володимир Січинський: Архітектор, митець-графік, мистецтвознавець-дослідник. – Торонто: Євшан-зілля, 1957; Мушинка М. Володимир Січинський та русини-українці Східної Словаччини. – Пряшів: Союз русинів-українців Словацької республіки, 1995; Володимир Січинський. Матеріали міжнародної конференції. – Київ: Абрис, 1996), проте це загалом лише хронологічний огляд життя і наукової

ЛНБ ім. В. Стефаника
ЛН України

діяльності вченого, висвітлення творчості В.Січинського як архітектора-практика, що працював на теренах Пряшівщини (у Михайлівцях та Комарнику), та невеликі статті, що містять інформативні відомості про діяльність В.Січинського в Україні.

Отож, хоча сьогодні ім'я Володимира Січинського все частіше згадується на сторінках газет та журналів, це лише висвітлення окремих етапів колосального доробку вченого, часто аналіз його мистецтвознавчо-дослідницьких праць у таких публікаціях має фрагментарний характер, проводився поверхнево, без належного наукового рівня.

Це перконливо вказує на необхідність комплексного ґрунтовного вивчення теоретичної спадщини Володимира Січинського в контексті українського мистецтвознавства, на основі чого є можливим визначення новачі та досягнення в його практичній, дослідницькій та науково-теоретичній діяльності.

Складність такого дослідження полягає не лише у великій кількості малоопрацьованого фактичного матеріалу, але й у методології, що передбачає застосування різних методів дослідження, зокрема суміжних з мистецтвознавством наукових дисциплін – історії, етнографії, історіографії.

У своїй дисертаційній праці, аналізуючи (доступні нам) науково-теоретичні праці В.Січинського та оперуючи фактологічними матеріалами приватного архіву родини Січинських (США), ми намагалися врахувати погляди різних дослідників, дотримуючись засад історизму, і прагнули до якомога повнішої систематизації теоретичної спадщини, об'єктивнішого відтворення життєвого та творчого шляху видатного українського мистецтвознавця.

Творча особистість Володимира Січинського – незвичайне явище в історії української науки, незаслужено забуте і замовчуване радянськими дослідниками; недостатність вивчення його мистецтвознавчої спадщини, зокрема видань періоду еміграції, опрацювання невідомих матеріалів з приватного архіву та рукописів, що внаслідок певних обставин були недоступними для українського наукового середовища, визначають актуальність даного дослідження.

Зважаючи на всі аспекти проблеми, **метою даної наукової роботи** стало комплексне дослідження мистецтвознавчої спадщини Володимира Січинського, створеної впродовж недовгого періоду перебування на Батьківщині та за роки еміграції, включаючи опубліковані в Україні та за кордоном видання і, головним чином, неопубліковані та маловідомі в наукових колах праці, фрагменти рукописів та матеріали приватного архіву.

Керуючись комплексним характером дисертації, автор поставив перед собою **низку завдань**, розв'язанню яких присвячено окремі розділи роботи, а саме:

- 1) Проаналізувати процеси, що в різні роки і періоди ХХ ст. впливали на стан культурно-мистецького і наукового середовища, в якому відбувалося становлення В.Січинського як науковця і художника;

- 2) на основі цього, а також використовуючи невідомі архівні джерела уточнити окремі його біографічні дані, здійснити більш повну реконструкцію життєвого і науково-творчого шляху;
- 3) проаналізувати і систематизувати мистецтвознавчу спадщину В.Січинського, провести періодизацію його діяльності;
- 4) виявити характер і рівень взаємозв'язку науково-теоретичних і художньо-практичних концепцій В.Січинського, що виявився у його мистецтвознавчих і творчих працях;
- 5) визначити роль і новаційний характер мистецтвознавчих праць В.Січинського та їх вплив на формування української мистецтвознавчої думки ХХ ст.

Основою для написання роботи стали архівні джерела, виявлені матеріали, що стосуються біографічних даних В.Січинського та його творчості, а також невідомі раніше рукописи монографій, статті та рецензії вченого, його приватне листування.

Об'єктом дослідження визначено процеси формування творчої особистості Володимира Січинського, його теоретичні засади в науково-мистецькому середовищі України та зарубіжжя 1920-х – 1960-х років.

Предметом дослідження є теоретичні праці вченого 1920-х — 1960-х років, що були створені в Україні і за кордоном. Вивчення теоретичної спадщини В.Січинського базується на опрацюванні як опублікованих, так і раніше невідомих публікацій вченого, біографічних відомостей його життєвого шляху, графічних та архітектурних проєктів, і, головним чином, архівних матеріалів.

Територіальні межі дослідження охоплюють міста та місцевості, де жив і працював В.Січинський, а саме – Поділля (Кам'янець-Подільський), Галичину (Львів, Карпатський регіон), Словаччину (Пряшів, Свидник), Чехію (Прага, Подебради), Баварію (Аугсбург, Ашаффенбург, Мюнхен), США (Нью-Джерсі, Нью-Йорк).

Хронологічні рамки дослідження обмежуються періодом наукової діяльності вченого впродовж 1920-х – початку 1960-х років.

Методи дослідження. Головними методами дослідження у вивченні життєвого шляху, творчості та науково-мистецтвознавчої діяльності В.Січинського визначено: історико-хронологічний, порівняльний, та метод художнього аналізу, застосований нами щодо мистецької творчості.

Методологічною основою дослідження є принципи системності та історизму. У процесі з'ясування основних етапів життєвого та творчого шляху В.Січинського використано комплексно-аналітичний підхід у вивченні культурно-мистецьких явищ значного хронологічного часового відтинку, що дозволяє зробити висновки про становлення особистості вченого на тлі розвитку українського

мистецтвознавства. У вивченні теоретичної спадщини В.Січинського було застосовано метод аналізу, систематизації і опрацювання теоретичних джерел. Вибір методики був теж зумовлений потребою застосування не лише мистецтвознавчих методів, але й таких, що запозичені у суміжних гуманітарних наук.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що вперше:

- комплексно досліджено науково-теоретичну мистецько-педагогічну і творчу діяльність В.Січинського впродовж років перебування в Україні та за її межами;
- з погляду на історію українського мистецтвознавства ХХ ст. простежено і визначено новації у науково-теоретичній спадщині вченого (вперше здійснюється у такому обсязі).
- введено у науковий обіг низку невідомих біографічних та теоретичних фактів життєвого і науково-творчого шляху В.Січинського;
- з'ясовано вплив наукового і мистецького середовища України та зарубіжжя на становлення В.Січинського-мистецтвознавця, а також його особисту роль у розвитку українського мистецтвознавства.

Особистий внесок полягає у введенні у науковий обіг нових архівних матеріалів та джерел, епістолярної спадщини як Володимира Січинського, так і інших дослідників, родини вченого; опрацьовано рукописну спадщину В.Січинського, у дисертаційній роботі використано не відомі фотоматеріали з родинного альбому, які раніше не публікувалися. Вперше в українській мистецтвознавчій науці комплексно розглядається теоретична спадщина Володимира Січинського, створена ним в Україні і за кордоном упродовж 1920-х—початку 1960-х років.

Теоретичне значення дослідження. Висновки роботи доводять визначну роль Володимира Січинського як теоретика, чия спадщина мала безпосередній вплив на формування та загальний розвиток українського мистецтвознавства. Своїми здобутками вчений доводить особливе значення української науки в загальноєвропейському та світовому культурно-мистецькому процесі. Цей факт має перспективне значення і на сьогодні є пріоритетним у визначенні наукових завдань українського мистецтвознавства.

Практичне значення дисертаційної роботи. Результати дисертації й мого дослідження стануть базою для наступних праць у галузі українського мистецтвознавства, можуть бути використані при написанні узагальнюючих праць, навчальних посібників, для укладання курсу лекцій з історії українського мистецтва ХХ століття та з історії українського мистецтвознавства у спеціалізованих вузах. Отримані результати дослідження творчої та теоретичної спадщини видатного українського вченого Володимира Січинського слугуватимуть додатковим аргументом для переосмислення теоретичної спадщини багатьох українських

учених, що працювали в еміграції. Ілюстративна частина дисертації і додатки (витяги з приватного архіву родини Січинських) становитимуть інтерес для сучасних дослідників українського мистецтвознавства, які працюють над історією вітчизняного мистецтва ХХ ст.

Апробація результатів дисертаційної роботи здійснена у доповідях та повідомленнях на семи наукових конференціях:

- 1) Теоретична спадщина Володимира Січинського // Другі міжнародні філософсько-культурологічні читання "Діалог культур: Україна у світовому контексті. Мистецтво. Освіта. (11-12 вересня 1998 р., Львів);
- 2) Неопублікована спадщина Володимира Січинського // Наукова конференція професорсько-викладацького складу Львівської академії мистецтв (14-15 травня 1999 р., Львів);
- 3) Сакральна спадщина Володимира Січинського періоду еміграції (1949-1962 рр.) // Конференція "Українське сакральне мистецтво: традиції, сучасність, перспективи" (17-18 травня 1999 р., Національний музей у Львові);
- 4) Володимир Січинський – дослідник сакрального мистецтва // "Українське сакральне мистецтво: традиції, сучасність, перспективи" (17-18 травня 2000 р. Національний музей у Львові).
- 5) Теоретико-дослідницька діяльність В.Січинського у США // Наукова конференція професорсько-викладацького складу Львівської академії мистецтв (14-15 травня 2000 р., Львів);
- 6) Володимир Січинський – дослідник української сакральної архітектури // XXI Наукова сесія НТШ (21 березня 2001 р., Національний музей у Львові);
- 7) Володимир Січинський: ідеї гуманізації української архітектури (теоретичний та прикладний аспекти питання) // Міжнародна конференція "Актуальність гуманістичних ідей доби Відродження" (18-19 травня 2001 р., Київ).

Основні положення, висновки та результати роботи висвітлені у 5-ти публікаціях у провідних наукових виданнях.

Обсяг і структура дисертації визначена комплексним характером проблематики дослідження, його метою та завданнями. Дисертація загальним обсягом 152 сторінки основного тексту складається зі вступу, чотирьох розділів, загальних висновків, списку використаних літературних джерел, додатків (витягів з приватного архіву), а також альбому ілюстрацій.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, охарактеризовано ступінь вивчення проблеми, сформульовано мету й завдання роботи, визначено об'єкт та предмет

дослідження, зазначено методику та джерельну базу, наукову новизну та основні положення, що виносяться на захист, зазначено теоретичне та практичне значення дисертації, вказано особистий внесок здобувача, апробацію основних результатів.

Розділ 1. Аналіз літератури, джерела, методика дослідження.

Систематизовано і проаналізовано літературні джерела, особлива увага звертається на публікації про життя та наукову діяльність Володимира Січинського, що дало змогу зробити висновок про недостатність вивчення теоретичної спадщини видатного українського вченого. Наукові установи та окремі науковці в Україні після II-ої Світової війни іноді цікавилися науковою діяльністю Володимира Січинського. За часів радянської влади ім'я вченого згадувалося в деяких поважних виданнях УРСР, як, наприклад, у "Нарисах історії архітектури УРСР" (Дожовтневий період) (Київ, 1957 р.); в "Історії українського мистецтва", виданій у Києві Академією Наук УРСР 1966-1968 рр., щоправда радянські дослідники відгукуються про його наукові праці лише у негативному контексті.

Вимушена еміграція вченого спочатку у Прагу, згодом до Західної Німеччини, переїзд до Сполучених Штатів Америки – стала ще одним важливим аспектом недостатнього вивчення мистецтвознавчої діяльності Володимира Січинського, адже більша частина його теоретичних праць була опублікована саме за кордоном і не була відомою для українського читача.

Внесок Володимира Юхимовича Січинського в українську мистецтвознавчу науку і мистецьку культуру свідомо довго був замовчуваним радянськими теоретиками мистецтва, які проголошували вченого "пропагандистом буржуазно-націоналістичних ідей".

Першою науковою публікацією В.Січинського стала розвідка "Громадські будинки", що вийшла друком 1918 року у Кам'янці-Подільському.

Наступні відомі нам згадки про наукову і творчу діяльність В.Січинського датуються 1922 роком, коли у газеті "Громадський вісник" з'явилася стаття "Виставка Гуртка діячів українського мистецтва" у Львові. Перші наукові спроби Володимира Січинського отримали у пресі багато рецензій та відгуків таких авторів, як М.Голубець, Є.Нагірний, В.Щербаківський, М.Драган. До 1944 року в часописах та журналах з'являються лише окремі повідомлення та рецензії на творчі та наукові роботи Володимира Січинського, що стосуються різних видів мистецтва та його історії, однак не було практично жодної вагомої публікації, не говорячи вже про монографію, яка висвітлювала б життя і здобутки вченого на ниві дослідницької діяльності.

Першою монографічною працею, присвячено В.Січинському, його творчим та науковим здобуткам, стала робота американського дослідника І.Кейвана "Володимир Січинський: Архітектор, митець-графік, мистецтвознавець-дослідник" (Торонто, 1957). За кордоном у наукових колах часто користувалися матеріалами

цієї монографії, проте в Україні довгий час (до 1994 р.) вона залишалася практично невідомою. Значення цієї роботи велике, найбільша її цінність полягала у тому, що автор уклав реєстр науков-теоретичних праць, статей та рецензій В.Січинського за роки 1918-1958 з додатком праць, надрукованих 1959 року, а також одна праця датована 1960 роком, ще одна, 1990 роком (додаток зробив син Володимира Січинського — Ярослав Січинський).

Близько 20 років ім'я видатного вченого перебувало в забутті, тривалий час науковці не займалися не лише монографічним дослідженням життя і творчості В.Січинського, але й не було бодай невеликої статті про його діяльність. Одним з перших, хто після довгої перерви повернувся до вивчення творчості В.Січинського, був сучасний вчений М.Мушинка. Його дослідження “Володимир Січинський та русини-українці Словацької республіки” (вийшло друком у Пряшеві 1995 року), хоча і містить велику кількість фактажу (подекуди архівних документів та епістолярної спадщини вченого), побіжних хронологічних згадок про життя та наукову діяльність вченого, спрямоване переважно на вивчення творчості В.Січинського як архітектора-практика, що працював на теренах Пряшівщини (у Михайлівцях та Комарнику) і його наукові дослідження у Східній Словаччині.

Великою подією стала також публікація М.Мушинки “Заповіт предків: 40 років свята культури русинів-українців Словаччини (про наукову конференцію)”, де зазначено було 24 доповіді про життя і діяльність В.Січинського.

Незважаючи на те, що в останні роки окреслилося значне зацікавлення науковою діяльністю Володимира Січинського, впродовж довгого часу не існувало жодного видання, де були б зафіксовані усі його наукові та творчі праці (не беручи до уваги працю І.Кейвана (1957), у якій бібліографічний показчик є неповним, оскільки охоплює видання до 1960 року). Саме така ситуація спонукала наукових працівників Львівської державної наукової бібліотеки ім. В.Стефаніка, і зокрема, С.П.Костюка, приступити до складання реєстру творів і теоретичних праць В.Січинського. І вже 1996 року побачила світ нова цінна праця — “Бібліографічний показчик “Володимир Січинський” (Львів, 1996).

У всіх означених публікаціях, рецензіях та монографіях, що висвітлюють спадщину В.Січинського, не надано належної уваги саме науковій праці вченого у галузі українського мистецтвознавства під час перебування його на еміграції в Словаччині, Німеччині та США.

Важливими, а часто й новими джерелами для написання дисертаційної роботи стали перш за все матеріали приватного архіву сина Володимира Січинського — Січинського Ярослава: “Січинський В. За українське мистецтво. Спогади. — 1900-1960 (Машинопис)”, “Січинський В. Оригінали таблиць”, “Січинський В. Таблиці М-1 до М-ХІІІ до альбому “Українська народна мебля”, “Січинський В. Українська дерев'яна архітектура і різьба (Машинопис)”, “Січинський В. Хронологічна збірка

(Машинопис)", "Реєстр архітектурних проектів Володимира Січинського. Укладач Ярослав Січинський". (Оригінали цих матеріалів зберігаються у Ярослава Січинського, Кергонксон, Нью-Йорк). Також дисертант використовувала матеріали Центрального державного історичного архіву у Львові.

До джерел, використаних при написанні даної дисертаційної роботи, належать також праці наступних дослідників – І.Кейван "Володимир Січинський: Архітектор, митець-графік, мистецтвознавець-дослідник", М.Мушинка "Володимир Січинський та русини-українці Східної Словаччини", збірник "Володимир Січинський та Україна", а також низка статей та публікацій, що висвітлюють життя та діяльність В.Січинського.

Окрему джерелознавчу групу становлять ті теоретичні праці В.Січинського, що зберігаються у книгозбірнях України, і ті, що публікувалися за кордоном, тому залишилися невідомими для широких наукових кіл.

Основними методами дослідження у вивченні життєвого шляху, творчості та науково-мистецтвознавчої діяльності В.Січинського стали історичний метод, порівняльно-історичний та описовий. Вибір методики дослідження базувався на потребі використання не лише мистецтвознавчих, але й інших суміжних гуманітарних наук, що дає підстави відзначити міждисциплінарний характер наукової методології роботи.

Розділ 2. Становлення та основні напрями розвитку особистості В.Січинського. Аналізується життя та творча діяльність Володимира Січинського, основні тенденції, що визначили формування його світогляду та наукових зацікавлень.

2.1. Архітектурні проекти. У США в родинному архіві Січинських (а саме у Ярослава Січинського) зберігається повний реєстр архітектурних проектів В.Січинського, який охоплює 62 позиції (серед яких лише декотрі мають проектний супровід). Розпочинають цей список праці, виконані ще під час навчання в Інституті цивільних інженерів у Петербурзі. Коли після свого навчання Володимир Січинський повернувся в Україну, він активно працював як архітектор, розгорнув широку діяльність з проектування громадських споруд для молоді української держави, а глибоке вивчення історії розвитку української сакральної архітектури вплинуло і на його творчість, у якій відображена нова церковна стилістика.

Конструктивістські та футуристичні тенденції, що утвердилися у європейській архітектурі у 20-30-х роках принесли із собою нові ефективні будівельні матеріали та конструктивні прийоми, вплив яких позначився на тогочасній творчості Володимира Січинського, який пильно стежив за їх розвитком. Власне новими у творчості Січинського-архітектора в цей час є його поєднання традиційності об'ємно-просторових образів українського церковного будівництва з новими архітектурними та інженерними вимогами.

Якщо традиційні форми української дерев'яної архітектури ще простежуються у церквах, збудованих В.Січинським з відповідного матеріалу – п'ятизрубної церкви для Волині (1925 р.) та трибанної церкви в селі Комарники, що на Пряшівщині (1937 р.), то виконуючи проекти мурованих церков помітнішими стають пошуки нових, співзвучних з новим часом засобів архітектурної виразності.

Недослідженою залишається і мистецька спадщина В.Січинського періоду еміграції у Сполучених Штатах Америки. У 1949 року розпочинається новий етап у його творчості. Після приїзду на американську землю він досягає великих успіхів як архітектор, проектуючи українські церкви та пам'ятники, при цьому точно дотримуючись композиційних елементів української архітектури.

2.2. Графічні твори. Окрім архітектурної діяльності, Володимир Січинський засвідчує свій непересічний талант художника-графіка. Він працює на замовлення таких українських видавництв і організацій, як “Турток діячів українського мистецтва”, “Просвіта”, “Українська накладня”, “Поділля”, “Світ дитини”, “Червона Калина” та інших, проте нам відомі лише окремі графічні роботи.

Участь Володимира Січинського у виставках українського мистецтва 1920-1930-х років зафіксували ряд каталогів: Першої і Другої виставок ГДУМу (1922-1923 рр.), Виставки української книжкової графіки у Празі (1924 р.), Виставки знаків українських видавництв у Празі (1926 р.), Виставки української графіки у Берліні (1933 р.). В.Січинський не обмежується застосуванням у своїх композиціях виключно українського мотиву, українських атрибутів або ж українських орнаментів, він прагне підпорядкувати стиль вищій синтетичній формі. Він виконує свої роботи у жанрі прикладної графіки – плакат, видавнича марка, екслібрис, вінєта, проекти атрибутів канцелярії Українського уряду, обгортки і заставки для книг та періодичних видань. Поза тим, його великий виконавський хист засвідчений у безлічі документальних рисунків пам'яток давньої архітектури, хрестів галицьких цвинтарів та в архітектурно-проектних аркушах.

2.3. Мистецтвознавча і педагогічна діяльність. Володимир Січинський працює як педагог у Київському інституті образотворчого мистецтва, у Львівській академічній гімназії та в Українській гімназії в Морджанах, у Празі – в Українському педагогічному інституті ім. М.Драгоманова, в Українській студії пластичного мистецтва та Українському Вільному Університеті Праги (згодом — Мюнхена), а також у художніх школах Америки він виховав десятки майбутніх художників, мистецтвознавців та істориків.

Розділ 3. Мистецтвознавчі концепції і праці В.Січинського. 1920-1960-ті рр.

3.1. Львівський період (1920-1923 рр.). Перші спроби наукових досліджень Володимира Січинського датуються 1920 роком. Він є дописувачем багатьох українських видань, робить огляди виставок, що відбуваються у Львові, Берліні, Варшаві. На сторінках львівських часописів з'являються численні рецензії

В.Січинського. Вчений намагається опрацювати той великий матеріал, який зберігся в українських стародруках та окремих гравюрах, намагається дослідити давню українську архітектуру на підставі старих українських гравюр.

Під час перебування у Львові Володимир Січинський часто відвідує архіви та бібліотеки міста, досліджує пам'ятки старовини, зокрема проводить обміри, зарисовує та вивчає українську дерев'яну архітектуру. Результатом його наукових досліджень стали наступні публікації – “Дерев'яні дзвіниці та церкви Галицької України XVI—XIX ст.”, “Архітектура Лаврова”, “Брама в Мілеті та фасад катедри у Володимирі Великому”, “Місто Холм”, “Крехівська архітектура”, “Вежа і дім Корнякта у Львові”, “Етрусський дім та гуцульський оседок”, “Архітектура в стародруках”.

3.2. Празький період (1923-1943 рр.) Найплідніший 20-річний період теоретико-дослідницької та творчої діяльності Володимира Січинського пов'язаний з Прагою, куди він 1923 року був змушений переселитися як політичний емігрант.

Тривале проживання в Празі звичайно привернуло увагу В.Січинського до досліджень області колишньої Підкарпатської Русі та прилеглих областей Словаччини і Галичини. Він подорожував по Закарпатській Україні, обстежуючи і досліджуючи пам'ятки архітектури, особливо докладно вивчає регіон Пряшівщини. В.Січинський підкреслює, що найціннішими пам'ятками дерев'яної архітектури українців Пряшівщини є церкви, які за етнологічними ознаками дуже яскраво виділяються у два основних типи – бойківський та гуцульський.

Перебуваючи у чехословацькій столиці Володимир Січинський не втрачає зв'язків з культурним середовищем Львова, завдяки чому він упродовж 1923-1930 років публікує 35 статей та рецензій у львівських часописах. Дуже інтенсивною була співпраця В.Січинського з редакцією Української загальної енциклопедії.

Як вважав сам В.Січинський, проведені у Празі роки були для нього найбільш плідними для наукових досліджень. Справді, протягом 20 років вимушеної еміграції на чехо-словацькій землі, вчений зібрав і опрацював колосальний науковий матеріал, що стосувався української дерев'яної архітектури Пряшівщини, на основі якого він опублікував низку монографій – “Бойківський тип дерев'яних церков в Карпатах”, “Архітектура міста Бардієва” та інші. Поряд із вирішенням проблем з історії архітектури, В.Січинський працює над вивченням життя і творчості визначних художників – Г.Тарасевича, Л.Тарасевича, Г.Левицького, Т.Шевченка, М.Андрієнка-Нечитайла та інших; видає друком такі свої цінні наукові праці, як “Конспект історії всесвітнього мистецтва” та “Нариси з історії української промисловості”, підручник “Вступ до українського краєзнавства” та “Історію українського граверства”, а також ряд альбомів, присвячених українському декоративно-ужитковому мистецтву та історичному орнаменту.

3.3. Баварський період (1943-1949 рр.) Незважаючи на важкі післявоєнні умови, вчений продовжує свою наукову діяльність, а також організовує різноманітні конференції, займається інспекцією українських фахових шкіл, неодноразово виступає з лекціями і доповідями по усій Американській зоні Німеччини. В.Січинський відвідує українські осередки, де проводить курси лекцій з історії України та українського мистецтва, активно співпрацює з багатьма українськими виданнями, що на той час були розташовані в Європі. У своїх публікаціях вчений розглядає аспекти творчості багатьох українських митців, популяризує українське ужиткове мистецтво, вивчає проблеми і завдання українського народного мистецтва, публікує відгуки про роботу ряду мистецьких виставок. В.Січинський плідно працює на користь української мистецтвознавчої науки – засвідчує талант чудового лектора, що своїми доповідями у таборах підтримує дух української громади; публікує ряд цінних статей та рецензій; створює надзвичайно потрібні для розвитку українського мистецтвознавства і культури монографічні праці та альбоми

3.4. Американський період (1949-1962 рр.) У США Володимир Січинський розгортає широку наукову та громадську роботу: організовує наукові з'їзди, конференції, художні виставки. В.Січинський неодноразово висвітлює проблеми з історії української архітектури. Значну частину публіцистичного доробку вченого становлять огляди мистецьких виставок та рецензії, він пише відгуки не лише на праці з мистецтвознавства, опубліковані на Заході, але й на радянські видання. Окрему галузь наукових досліджень проф. В.Січинського у США становить розгляд, аналіз і популяризація творчості видатних українських живописців, архітекторів, графіків, скульпторів, критиків і меценатів мистецтва.

Учений був одним із найактивніших громадських діячів серед українських емігрантів – постійно задіяний у роботі з'їздів, конгресів, виставок; неодноразово його запрошували очолити різноманітні комітети, конкурси та журі. На окрему увагу заслуговує педагогічна діяльність дослідника та його співпраця з Науковим Товариством ім.Шевченка в США.

Слід відзначити неабияку наукову об'єктивність ученого і його виключно патріотичний підхід до досліджуваних проблем. У В.Січинського немає жодної розвідки, у якій би він не прагнув показати світовій громадськості мистецьку культуру українського народу.

Розділ 4. Неопубліковані мистецтвознавчі праці В.Січинського. Питання систематизації і перспективи дослідження. Упродовж усього життя дослідник вивчає та опрацьовує матеріали, присвячені українському образотворчому мистецтву – різьбі, малярству, граверству, графіці, орнаментам, ужитковому мистецтву та стилям у мистецтві. Цілком зрозуміло, що після багаторічного вивчення історії українського ужиткового мистецтва В.Січинський, синтезуючи напрацьований матеріал, прагне опублікувати наступні томи "Історії українського

мистецтва” — про графіку, різьбу і ужиткове мистецтво. Але через брак коштів ці праці залишилися лише рукописами.

Наступна робота, до опрацювання якої приступив В.Січинський — “Словник українських мистців”, що є продовженням “Історії українського мистецтва”. Важливими є статті про регіональні мистецькі школи, організації та корпорації. Особливої уваги заслуговує вичерпна інформація про мистецькі журнали та публікації в Україні — окремі розділи цієї роботи — сконденсовані монографії, з яких можна почерпнути ті чи інші відомості про митців, а також ознайомитися з окремими явищами українського мистецтва.

Однією з численних заслуг В.Січинського перед українським мистецтвознавством стало те, що він досягнув значного рівня у напрямку опрацювання методології досліджень, а в Україні і на сьогоднішній день не існує жодної монографії, присвяченої методиці та методології досліджень історії мистецтва. Результатом праці В.Січинського у цій ділянці української науки стала фундаментальна робота “Методична схема мистецтвознавства”.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи комплексне дослідження тривалої науково-теоретичної діяльності і, насамперед, великої мистецтвознавчої спадщини, яку залишив видатний український архітектор, художник-графік, дослідник мистецтва і педагог Володимир Юхимович Січинський, можна зробити наступні висновки.

Становлення і розвиток В.Січинського як мистецтвознавця, визначного дослідника архітектури, образотворчого мистецтва, книжкової графіки, художньої персоналії, ремесел відбувалися упродовж тривалого часу, який можна (з урахуванням перебігу його життєвих подій) поділити на кілька основних періодів. Початок мистецтвознавчої діяльності В.Січинського припав на 1920-ті роки і був міцно пов'язаний зі Львовом (“Львівський період”). Саме у Львові, де особливо помітною у ті роки була активізація культурно-мистецького життя, з'явилися на сторінках періодики перші статті і рецензії В.Січинського, присвячені українським стародрукам, гравюрам, дерев'яним церквам Галичини, ренесансній архітектурі. Активність дослідницької і публіцистичної діяльності В.Січинського дає підстави говорити про те, що він посідав помітне місце у мистецтвознавстві Львова 20-х років ХХ ст. серед таких відомих дослідників як В.Залозецький, М.Голубець, М.Драган, Іл.Свенціцький та ін.

Наступні 1923—1943 рр., окреслені нами як “Празький період”, стали чи не найбільш плідними у мистецтвознавчій кар'єрі В.Січинського і співпали з першим етапом його еміграції. Упродовж цих двадцяти років він особливо активно займався

проблематикою української дерев'яної архітектури (наприклад монографія “Бойківський тип дерев'яних церков у Карпатах”), творчості Г. та Л. Тарасевичів, Г.Левицького, Т.Шевченка та ін. Саме у цей період завершилося становлення В.Січинського як мистецтвознавця, акумулювання знань з різних царин історії і теорії мистецтва, що чітко прослідковується у таких ґрунтовних фахових працях, як “Конспект історії всесвітнього мистецтва”, “Історія українського гравєрства”, “Нариси з історії української промисловості” (про художні ремесла і промисли) та ряд інших.

Мистецтвознавча діяльність В.Січинського у 1943—1949 рр. (“Баварський період”) завдяки значному досвіду і напрацюванням в галузі історії мистецтва отримала ще один напрям розвитку. У складний воєнний і повоєнний час він розгортає активну науково-організаційну і лекторську діяльність, виступає з доповідями і лекціями в українських осередках Американської зони повоєнної Німеччини, бере участь у численних наукових конференціях, пропагуючи українське мистецтво.

Завершальним був відрізок часу з 1949 по 1962 рр. (“Американський період”), який В.Січинський провів у США. Цей період слід охарактеризувати як такий, що синтезував досвід попередніх досліджень ученого з історії та теорії української архітектури, образотворчого мистецтва, що відображений в ґрунтовних монографіях — “Історія українського мистецтва. Т.1. Архітектура”, “Пам'ятки української архітектури” та підготовлених до друку рукописах, “Історія українського мистецтва. Т.2. Образотворче мистецтво; Т.3. Декоративно-ужиткове мистецтво”, “Словник українських мистців” та “Методична схема мистецтвознавства”.

Таким чином, чотири основні періоди визначають процес становлення і розвитку мистецтвознавчої діяльності В.Січинського. Його праці (поданий у нашій дисертації список нараховує 471 позицію), можна систематизувати за такими основними проблемно-тематичними напрямками:

- історія і теорія архітектури, зокрема, дерев'яного церковного будівництва;
- історія і теорія українського образотворчого мистецтва (українська гравюра та книжкова ілюстрація);
- дослідження творчості українських митців XVIII—XX ст.;
- історія української художньої промисловості;
- методологія мистецтвознавства.

Отже, мистецтвознавча діяльність В.Січинського охопила всі основні напрями характерні для процесу становлення української мистецтвознавчої думки першої половини ХХ ст., який знайшов своє продовження у повоєнний час в українському мистецтвознавстві зарубіжжя. Треба також зазначити різнобічний (енциклопедичний) характер теоретичних знань і практичного досвіду дослідницької роботи, які вирізняли В.Січинського. Зазначене можна

охарактеризувати, як прикметну рису українського мистецтвознавства 1920—1960-х років, коли цілий ряд галузей української науки формувалися у складних суспільно-політичних умовах.

На основі введених нами у науковий обіг матеріалів з родинного архіву Січинських (Жергонксон, США, 234 арк. рукопису) уточнено окремі факти життєвого і творчого шляху ученого. Зокрема, конкретизовано дані про період навчання у кам'янець-подільському училищі, Інституті цивільних інженерів у Петербурзі, розширено коло імен викладачів, які вплинули на його науковий розвиток. З цього приводу у дисертації окрему увагу приділено ролі М.Грушевського, який фактично був науковим наставником В.Січинського. Конкретизовано хронологію і фактологічну базу “Львівського періоду” його життя і творчості. За сприянням Я.Січинського введено у науковий обіг 18 сторінок автобіографічних спогадів В.Січинського, 18 сторінок епістолярної спадщини.

Комплексний аналіз мистецтвознавчих праць, архітектурних проєктів, графічних творів В.Січинського виявив властивий для нього взаємозв'язок теорії і практики. Насамперед, це стосується синтезу традицій дерев'яного будівництва і нових архітектурних тенденцій, які визначилися в українській і зарубіжній архітектурі ХХ ст. У методологічних працях, зокрема у рукописі неопублікованої монографії “Методична схема мистецтвознавства”, чітко прослідковується значення його досвіду як архітектора-практика в узагальнюючих і конкретних рекомендаціях щодо вивчення і збереження пам'яток архітектури. Подібний висновок доцільний практично для всіх мистецтвознавчих праць ученого, особливо для опублікованих під час перебування у Празі (1923—1943 рр.).

Зазначене вище дає нам підстави визначати значну роль В.Січинського у процесі розвитку українського мистецтвознавства ХХ ст. Найбільш вагомим слід вважати його внесок в українське архітектурознавство, методику дослідження дерев'яного будівництва карпатського регіону. Практичний досвід художника-графіка позитивно позначився на розвитку окремого мистецтвознавчого напрямку дослідження давньої української гравюри та книжкової ілюстрації. В узагальнюючих працях В.Січинського була конкретизована проблема синтезу мистецтв і архітектури, взаємовпливів, які відбувалися в історії українського мистецтва, його національна самобутність, що формувалася у контексті загальноєвропейських культурно-мистецьких процесів.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ

- 1) Українська національна ідея в теоретичних працях Володимира Січинського періоду еміграції (1923-1962 рр.) // Європейське мистецтво XV—XX ст. — Дрогобич, 1999. Вип. 3.— С.72-75.
- 2) Мистецтвознавча діяльність Володимира Січинського: Баварський період (1943-1949 рр.) (На основі архівних матеріалів) // Народознавчі зошити. — 1999. — №6. — С.921-926.
- 3) Народознавчий аспект теоретичної спадщини Володимира Січинського // Народознавчі зошити. — 2000. — №5. — С.906—908.
- 4) Один зробив більше, ніж уся офіційна наука // Дзвін. — 2001. — №1. — С.119-122.
- 5) Володимир Січинський: життєвий та творчий шлях (на основі архівних матеріалів) // Мистецтвознавство України: Збірник наукових праць. — К.: “Кий”, 2001. Вип. 2. — С. 320—327.

Резюме

Шафран Р.С. Теоретична спадщина Володимира Січинського в контексті розвитку українського мистецтвознавства 1920—1960-х рр. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.05 — образотворче мистецтво. – Львівська академія мистецтв, Львів, 2001.

У дисертації аналізується діяльність видатного українського мистецтвознавця В.Січинського, визначається його місце в історії української культури та мистецтвознавства. У ході роботи вивчено і систематизовано монографії вченого, статті і рецензії, визначено його роль як теоретика мистецтва і художника-практика. Віднайдено і опрацьовано ряд нових архівних матеріалів, що раніше не публікувалися; задокументовано спогади з родинного архіву (США) В.Січинського; досліджено і проаналізовано кореспонденцію вченого, введено у науковий обіг нові фотоматеріали. На основі цього було визначено новації в роботах В.Січинського і з методологічних позицій українського мистецтвознавства переосмислено науковий спадок ученого, визначено місце і значення його теоретичних концепцій у процесі розвитку української мистецтвознавчої думки ХХ ст.

Ключові слова: теоретична спадщина, українське мистецтвознавство, вчений, новації, архівні матеріали.

Резюме

Шафран Р.С. Теоретическое наследие Владимира Сичинского в контексте развития украинского искусствоведения 1920—1960-х гг. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата искусствоведения по специальности 17.00.05 – изобразительное искусство. — Львовская академия искусств, Львов, 2001.

В диссертации анализируется деятельность известного украинского искусствоведа В.Сичинского, определяется его место в истории украинской культуры и искусствоведении. В процессе работы изучены и систематизированы монографии, статьи и рецензии, определена его роль, как теоретика искусства и художника-практика. Найдены и обработаны новые архивные материалы, ранее не публиковавшиеся; задокументированы воспоминания В.Сичинского из семейного архива (США); исследована и проанализирована корреспонденция ученого; введены в исследовательский аппарат новые фотоматериалы. На этой основе были определены новации в трудах В.Сичинского и с методологических позиций украинского искусствоведения переосмыслено творческое наследие ученого, определено место и значение его теоретических концепций в процессе развития украинской искусствоведческой мысли ХХ в.

Ключевые слова: теоретическое наследие, украинское искусствоведение, ученый, новации, архивные материалы.

Summary

Shafran R.S. Theoretical activity of V.Sichynsky in the context of ukrainian art critic by the 1920-1960 period. – Typescript.

Thesis submitted for Candidate of Arts degree. Speciality 17.00.05 – Imagines Art. – Lviv Academy of Arts, Lviv, 2001.

The purpose of this dissertation was to examine the life and reserch work of the prominent Ukrainian art historian and critic Volodymyr Sichyns'kyj. One of the goals was to determin Sichyns'kyj's cjntribution to the Ukrainian culture and Ukrainian art history and criticism in particular.

The Ukrainian science, Ukrainian art and Ukrainian society received in a person of V. Sichynsky a real scientist, expert in the history of world and particularly Ukrainian art, well as scrupulous explorer, popularisator of art and practicing ukrainian architect and engraver.

Popularization of Ukrainian art, its achievements and its promoters was the one of his main merits, as a result of which recollections about the episodes of ukrainian art and its history appeared in the most significant encyclopedic editions of the world. Nevertheless, the name of this outstanding scientist was known till now for a small number of specialists in that areas of his versatile creative work. Several revue articles of V. Sichynsky deal with are devoted the Ukrainian castle building and monastery architecture.

In the work "Ukrainian gravestones" the scientist gives a historical characteristic of gravestones and crosses in Ukraine, particularly in Hutsulshchyna and Podilla; he arised also the problem of protection of cemeteries. V. Sichynsky estimates tomb crosses and gravestones on the same level as architecture and applied art. A great deal of publicistics work of V. Sichynsky continues a research work on the history of the Ukrainian engraving. In a short time the other research works of V. Sichynsky were published: "The Foundation of the Ukrainian Printing", "Olexander Tarasevich: on occasin of 200-year jubilee", "Mykhailo Kozlovskij", "Shevchenko as the engraver", "The First printed Ukrainian Evangelium of Tyapinski 1962", "Exhibition of contemporary Ukrainian graphic art in New-York", "Contemporary Ukrainian book graphic art". In the last one the author had estimated contemporary Ukrainian artists as those, "...who represent with dignity the sovereignty of Ukrainian culture, except of several persons who wander in the art of "world primitives" .

A separate branch of V. Sichynsky research in the USA is formed by reviews, analysis and popularization of creative work of outstanding Ukrainian painters, architects, engravers, sculptors, critics and patrons of art. The scientist based there works on professional analysis and endeavoured to estimate creations of an artist according to these principles. Several publications are quite limited, but the author succeeds to give reviews and characteristics of master's creations in a very concentrated form in all areas of their activity.

As an active correspondent of a number of periodic editions V. Sichynsky tries to elucidate various areas of art and problems of education, particularly the art education.

In senseless destroying of the monument of culture in the Soviet Ukraine and falsification of the Ukrainian history by soviet scientists.

V. Sichynsky was an architect-practitioner and an expert of our past not only in the monuments of old times but in descriptions of foreigners as well. The next work of V. Sichynsky is "History of the Ukrainian Fine Art". He completed also "Dictionary of Ukrainian Artists" which is a sequel of "History of the Ukrainian Fine Art". The research of biographies of artists was connected with particular difficulties

While studying Sichynsky's work in art criticism one can't help saying about the scientist's pedagogic and lecture activity as well as his interest to every art event in Ukrainian circles. Thanks to his great authority in scientific society, Prof. Sichynsky was invited to an "active leadership" of the High School congress of professors, assistant professors, teachers, students and graduates of the Ukrainian Free University in February of 1951.

Being in American emigration the scientist worked with doubled energy on monographs that deal with the personalities and problems of the Ukrainian art and the Ukrainian culture. Besides several works in American periodic editions he published the valuable monographs - "Foreigner about Ukraine", "History of the Ukrainian Art" (1st and 2nd volumes), "Monuments of the Ukrainian Architecture", "Ukraine in foreign Comments and Descriptions from the VIth to XXth Century", album "The Ukrainian Culture". Also V. Sichynsky prepared for edition the next volumes of "History of the Ukrainian Art" on the item of decorative applied art, as well as "Dictionary of Ukrainian Artists" that included 400 articles. In addition to scientific work V. Sichynsky was one of the most active promoters among Ukrainian emigrants. He participated in meetings, congresses, competitions, juries. His pedagogic activity and his active co-work with the scientific "Shevchenko" Society in America is worth distinction. Large theoretic heritage of V. Sichynsky created in the USA is worth of great respect and deep future research.

Key words: theoretical activity, ukrainian art critic, scientist, novations, archive's materials.

Підписано до друку 12.10.2001р.Зам. 1180.
Формат 60x84/16. Обсяг - 1 умовн. друк. арк.
Тираж - 100 прим. Друк - різнографія.
Віддруковано в ТзОВ «Сплайні» (0322) 98-00-81
Адреса: м. Львів, вул. Коперника, 11

452 304

АВ 49.819

Мист